

Előfizetési díj.

Videkre pótán vagy helyben házhoz hordva	
Egészre	16 frt.
Félévre	8 „
Negyedre	4 „
Egy helyben	1 frt 50 kr.

Egyes szám ára 7 kr.

Megjelenik minden nap, az ünnepeket követő napok kivételével.

KELET.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPI LAP.

Szerkesztői szállítás:

Főtér 4-ik szám háza a lap szellemi részét illető közlemények czimzandók.

AZ ÉRTÉKESBÉ CÍKKEK DIJAZTATNAK.

Kéziratok nem adnak vissza.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereskedése, hová az előzetések és hirdetések küldendők.

Hirdetési díjak

Hatszor használt gármond sor vagy annak tere 6 kr. Bélyegdíj minden hirdetés után 30 kr. Nagyobb és gyakoribb hirdetéseknek külön kedvezményt is nyújt a kiadóhivatal.

Hirdetéseket fölvesznek:

Göcsben: Oppelk Alajos Stadt Stubenbastei Nr. 2. (Eckhaus den Wollzeile 36.) Haasenstet et Vogler (Wallischgasse 10.) End. Mosse Publicistische Bureau Budapest: Haasenstet et Vogler hirdetés közv. irodája. Weiss Mór hirdetések felvételi irod. Budapest szervitátor 5. sz. Braun Ede hirdetményi ügynöksége, Józseftr 10. sz. 1 emelet

Nyilvántartási díjak

gármond sora után 25 kr. fizetendő.

KELET

politikai és közgazdasági napilap

hatoik évfolyama második évnegyedére.

A Kelet előfizetési ára:

Egészre	16 frt
Félévre	8 frt
Negyedre	4 „
Egy helyben	1 frt 50 kr.

Egyes szám ára 7 kr.

A megrendelések legcélszerűbben postai utalvánnyal alólírt könyvkereskedésébe küldendők.

Nycz egyszerre beküldött előfizetés után tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

STEIN JÁNOS,
a „Kelet” kiadója.

A képviselő és választói.

II.

(Sr A mandatum szól feltétlenül három ére, azt a követ csak inkompatibilitással és az országgyűlés feloszlásával veszíti el előbb, tehát oly körülmények miatt, melyek a választóktól függetlenek. I — mint láttuk — nem csak törvények értelmében, de a moralitás és abszolút értelmében sincs jogosítva a választó képviselőjét mandatumát megfosztani, vagy általában csak azt is követelni, hogy mandatumát tegye le.

Állános parlamentarizmus szempontból sem foghatjuk el e tervet; mert azért győzött parlamentarizmus a rendi alkotmány elutasításával ellátott törvényhozások fele, mert a modern törvényhozásnak sokkal gyorsabb, szakavatottabb és gyorsan népszerűtlenebb, mert messzavágó és terhes feladatokkal kell végeznie, hogy sem annak működésére aközvetett, akár közvetlen utasításnak befolyás lenne engedhető; nem plebisziton nem népgyűlés, nem a nemesek vagy városok partikularis küldötteiből áll most a parlament; noha mindenütt egyik egy másik hasonló elemből fejtett ki; haam államférfiak gyűlékezete, kik az ország sorsát, a nép akaratából választva, de a jót belátásuk szerint, gyakran a közvélemény ellen is intézik. Ez állást a bonyolult politikai pénzügyi és nemzetköz-

zi ügyek kényes természete követeli meg számára és minél függetlenebb (ha meg van erkölcsi ereje és szakértelme) minden irányban annál elfogulatlanabbul végezheti feladatait.

Azonban nem akarunk messzi menni és midőn kiemeljük annak szükségét, hogy senki sem jogilag, sem moraliter ne érezze magát felhatalmazottnak a követi mandatum megtámadására vagy a követ utasítására: egyszeresimind elismerjük, hogy (és ez a második kérdés, mire felelni akarunk) a mandatum visszavonhatatlansága, annak tartama alatt sem szakítja meg a választók és képviselők közti viszonyt, csak annak természetével kell tisztába jönnünk.

Ez kapcsolatban áll a program kérdésével. Nálunk a program eszméjét túlhajtják, úgy a jelöltek, mint a választók. Nézzé meg bárki az angol választási mozgalmakat. Ott minden jelölt egy-két kérdésben mondja el nézeteit; de nem mond egész katekizmust, mint nálunk szokás, mely a világ teremtésétől, annak végeztéig elmondja mindenben a követ álláspontját. És soha egy angol jelölt sem törődik azzal, hogy milyen törvényjavaslathoz, hogyan fog szavazni. Elmondja a nézetét, az attól eltérő, vagy ellenkező javaslatokkal szemben való állását elhatározza akkor, mikor szavazni kell. Tehát nem vállal oly kötelezettségeket, melyeket nálunk vállalnak és így nem jogosít fel hasonló követelésekre sem, ott a programmal a követ választóit világosítja fel, sőt olykor a messzi jövő némely kérdését vagy egyéni gustusának valamely kedvenc tárgyát fejtegeti és nem beszél parlament taktikájáról, a mi előre defineálhatatlan.

De vegyünk konkrét eseteket saját helyzetünkben. A kik az önálló bankot és fogasztási adókat való megkarosításunk megakadályozását vagy éppen az önálló vámtérületet ígérték (mint pl. Horváth Mihály) és mégis a kormány által kötött alkut fogadják el: mit tesznek? A mit a körülményekhez képest az ország érdekében legjobbnak tartanak.

Van-e erre joguk? Van, mert mandatumuk feltétlen. De hát a morállal meg egyeztetendő-e ez? Meg, mert egy alternatíva előtt áll a követ: vagy megmaradni programjának betű szerinti értelmével és ekkor úgy szavazni, a mint most meggyőződése szerint veszedelmes, ez immoralitás, vagy megszavazni azt, mi céljaira vezet, bár azokat nem éri el, de meggyőződése szerint egyedül lehetséges. Kérdés: saját lelkiismeretének és hazájának ártson-e a követ vagy programjának? Azt hisszük habozni a

válaszszal nem lehet. Igaz, hogy ajánlják a szélsők a mandatum letétét. Ha erre a tételre lépünk, veszedelmbe megyünk. Nem csak azért, mert inparlamentaris, de azért is, mert válságos percekben hagyhatja ott a követ állását, sokszor nemes, de lehet, hogy sokszor nemtelen indokból és ekkor a parlament nem állandó testület, nem állandó kormány és politika alapja; hanem divat piac, mely változik az ország ügyének kárára. Ezt nem akarhatjuk.

De a választók iránt folytonos kötelessége marad a követnek, őket felvilágosítani, véleményeiket, érdekeiket tekintetbe venni, csak hogy ezekből ő kell, hogy kiválassza az ország érdekében meg egyezkedet. Három évig ő a bírő az ország sorsa és a választók véleménye felett és három év múlva ezek az ő bírái, az ő tettei felett.

Ez a parlamentarizmus viszony a képviselő és választók között.

— A hivatalos lap egyik legközelebbi számában egy hirdetmény fog közre tétetni, mely szerint Horvát-Szlavonországban s a határvidéken, továbbá a zánkán-észék-zombor-szabadka-szeged-temesvári vasutvonalról s a temesvár-orsovai távirda vonaltól délnek fekvő magyarországi területen minden távirdahivatal chiffrizott sürgönyök felvételétől egyelőre eltiltattik. Bernben már tudomásul vétett ezen rendelkezés s arra vonatkozólag a szükséges intézkedések megtétettek. Dalmáciát s Montenegro-t illetőleg hasonló hirdetmény fog megjelenni.

— Diplomatai leleplezéseit egyre folytatja a „N. fr. Presse” s ezek élét újabb Országos és ellen fordítja. Vasárnapi számában két levelet közöl, egyiket „Ems”-ből, a másikat „London”-ból. Az előbbiben elmondatik, hogy szerföltött nagy az ingerültség az orosz magas körökben Anglia iránt. Dalmáciában és Hercegovinában levő orosz agensek hivatalosan jelentették, hogy az angol kormány 700,000 frtot küldött Mukhtar basának, azonkívül fegyvert és ágyut. E miatti felindulásában, a császár egy ízben oly kitörő nyilatkozatokat tett, melyek éppen nem hízolgok az angol népre.

A császár és Gortsakoff herceg között egy konferencia alkalmával oly „mérgező surlódás” fejlődött ki, mely majdnem állásába került az öreg diplomatainak. Ő ugyanis azt kívánta, hogy a felkelők oda utasítsanak, miszerint ne fogadják el a porta által ajánlott fegyverszünetet, a császár meg kijelenté, hogy minden áron békét akar s oly dühbe jött Gortsakoff harcias szándékai miatt, hogy már kezdett Walujefről, az államjavak miniszteréről kérde-

zőködni, ki Gortsakoffnak egyik veszélyes versenytársa. De segítségére jöttek aztán Ignatieff sürgönyei, melyek okmányokkal bizonyítják, hogy Abdul Aziz megbuktatását kizárólag angol befolyásnak lehet és kell tulajdonítani.

Erre aztán a császár is beleegyezett abba, hogy Gortsakoff Karzoffnak, a belgrádi orosz ügynöknek oly utasítást adjon, mely szerint intse békés magatartásra Szerbiát, de azért csak fejezze be harcias előkészületeit. Szerbia ez által csak nyerhet, mert Oroszország el van határozva erőlyes eszközökhöz nyulni, ha a portat vonakodni fog teljesíteni az orosz-szerb követeléseket. Hogy mily ingerültség uralkodik az orosz magas körökben Anglia iránt, kilátszik a „Nord” minden cikkéből, melyet nemcsak Emsből inspirálnak, de azok szerzője Catacazy a volt washingtoni orosz követ, ki most Gortsakoff journalistájaként fungál.

— A „Dalmatá”-nak e hó 13-áról Ragusából a következőket távirják: Cetinijében Pavlovics Poko és még néhány felkelővezér a montenegrói fejedelem parancsára elfogatott s pedig azért, mert a vezérek egy, a „hercegovinai ideiglenes kormány nevében” szóló kiáltványt készítettek elő. Erre a felkelők elszéledtek; és ebben található valószínű magyarázata annak, hogy Mukhtar basa oly könnyű szerrel hajtotta végre Niksic városának élelmezését.

KÜLFÖLD

Kolozsvár, 1876. jun. 21.

Mint Berlinből távirják, ottani diplomatái körökben beszélők, hogy Andrássy gróf és Bismarck herceg nem fogadta el Gortsakoffnak javaslatát, hogy azon esetre, ha nem fogadtatnék el, vagy letelik a porta által engedélyezett fegyverszünet, már most történjék megállapodás a hatalmak közös magatartására nézve.

A „Pol. Corresp.” egy konstantinápolyi levele jelzi a nézeteltéréseket és különbségeket a török miniszterek között a létesítendő reformokra nézve. Mehemed Rusdi pasa arra fordítja minden erejét, hogy minisfartársainak elmentés álláspontjai között közvetítsen, különösen hogy Mithad pasának radicalis nézetei győzelemre ne verődhessenek. Mithadot a szofta-párt támogatja. Hairullah effendi, a seich-n-izlam, ki teljes tehetségű ember, vaskézrel tartja féken a szofta-párt azon hevesebb részét, mely a dolgok változtatál döntő befolyást követel magának a kormányzatban. Támogatja törekvéseiben a nagy vezér.

V. Murad rövid uralkodása alatt legnevezetesebb tény, mi kormányra végbevit, a rablótermészetű basibozukok és cserkeszek lefegyvereztetése volt.

A „Levant Herald”, melyet a török kor-

van. Számos meghívást is kapott, de melyeket csak azon feltétel alatt fogadott el, hogy én is vele menjek.

Elég hosszú időn át nélkülözöte jelenlétemet, szót ismerőshez s megbocsáthatják neki, ha nem akarja szünidejét is tőlem távol tölteni el.

El kelle nekem is fogadnom a meghívást más napra, résztvenni egy vadászati kirándulásban, egyik rokonunk birtokán, mely annyira távol fektűt, hogy két napot is reá kellett szánnunk. Armond Jakab is megígérte, hogy velünk fog tartani. Ő azonban nem jött el. Nem igen gondolt vele senki, a vadászat s az ebéd is nagyon vigan folyt le; de feltűnt nekem, hogy Jakab öcsém mennyire igyekszik kerülni minket. Az volt baja, hogy valamely titkolt kelle rejtegetnie; tehát kellett lenni titkolni valójának s félti lélekvizsgáló tekintetemtől. Még egy nappal többet ültünk, mint a mennyire ingerkeztünk volt s csak hétfőn délután érkezünk haza.

A legelső, mi szemembe ötlött, a mint nőmet üdvözölni mentem, egy szép kis, hat-hét éves leányka volt, ékesen kiöltöztetve, ki nevetgélve kísérté folyton nőmet s fogódzott ruhájába s engem daczos hangon szólított meg: — Te vagy férje a Belle néninek?

— Ki az a Belle? s kié ez a szép gyermek itt?

— Ez nem más, mint Nives Leoni kisasszony, szolt nőm, karjára véve a gyerme-

mány Ignatieff ellen irt cikke miatt felfüggesztett, szerkesztője egy bécsi lapban nyilatkozik, melyben utolag minden zavargást, lázadást, vérengzést a török birodalomban az orosz diplomácia intriginak tulajdonít.

Az orosz-angol viszonyok még mindig nem igen kedvezők. A két állam hírlapjai heves harczban állanak. A „Nord” s a „Golos” igen hevesen megtámadják az angol cabinetet. Az előbbi, különben a hét vége felé egy közleményt hozott, melyet a „Nord. Allg. Ztg.” úgy magyaráz, hogy „Oroszország Angliának készségesen át akarja engedni Konstantinápolyban a kezdeményezést.” Emsi hírek szerint, a császár és Gortsakoff herceg soha sem voltak nagyobb mérvben elkeseredve Anglia ellen, mint mostan. Tudják, hogy a londoni kormány ágyut és pénzt küldött a hercegovinai török seregnek. Különben a császár és Gortsakoff közt is nagy a nézeteltérés. A herceg azt ajánlotta, hogy a glázadók a török kormány által kínált fegyverszünetet ne fogadják el, a császár viszont kerekén kijelentette, hogy a békét minden áron fen akérja tartani. A cancellár mindamellett állitotag utasította Szerbiát, hogy ne üzenjen ugyan háborút, de folytassa hadi készülődéseit, mert Oroszország nem sokára a leg-erélyesebb eszközökhöz akar folyamodni. Az angol államférfiak legutóbbi nyilatkozatai s azon hír, hogy Mukhtar pasa az angol kormánytól 700,000 frtot kapott, ismét megszilárdították Gortsakoff herceg állását, mert a folyton változó eseményekkel szemben a császár nem tartla celszerűnek legregibb tanácsosát elbocsátani. De különösen haragszik a császár Ignatieff tábornokra, kinek nem bírja megbocsátani, hogy semmit sem tudott a Konstantinápolyban készülő eseményekről.

Különben Anglia igen nagy mérvű hadi készülődéseit Berlinben is nagy feltűnést keltenek. A török hajóhad tudvalevőleg egészen angol mintára épült s így azon körülményt, hogy „gyakorlatok végett” a keleti vizekre megy, hol roppant angol hajóhad van, melylyel egyesülni fog, igen komoly jelenségnek tartják.

A francia kormány a senatusban legközelebb vereséget szenvedett. Jelöltje megbuktott s állitotag Mac Mahon titkos támogatása folytán Buffet választatott élethossziglani senatort. A belga képviselőválasztások s a szabadelvű párt újabb bukása folytán néhány nagy városban za vargások fordultak elő, melyek azonban komolyabb következmények nélkül maradtak.

BELFÖLD.

Szászváros, 1876 jun. 18-án.

(A ref. központadok kérelmének sorsa. — A nagy papi állomás betöltése.)

Tisztelt szerkesztő ur!

Említve volt a „Kelet” folyó évi 86. és 88-ik számában azon kérelem, melyet a szász-

ket, hallotta, hogy Chantebelle asszonynak szólnak, sokkal rövidebbnek s szebbnek találta, hogy Belle-nek szelítson.

Oh, mert mi már együtt jó barátok vagyunk, nemde Ninie? mi nagyon jól találunk együtt. Tehát honnét az ördögből ismeritek egymást? — kérdeztem.

Erre nőm megmagyarázta, mialatt a gyermek futkorászni kezdett a kertben, hogy Nives grófné az este némi ügyben keresett engem s ő (nőm) bátorságot vett magának tehetsége szerint elfogadni vendégét. A grófné választások öltözéke s csillogó fogata egészen megzavarták fejét. Ez nagyon előzékeny s elbájoló volt az ügyvéd nevével szemben, kit meg akart nyerni ügyének. Abba is beleegyezett, hogy két órai pihenést engedjen lovainak s bekössök azokat a szerény istállóba. Bejárta az egész kertet s még a nagy várkastélyba is felmentek, melyben Chantebel asszony büszkén hordozta meg, mint urnó. A grófné megbámult mindent, a szép kiállítás, a kertet, a házat, a madarakat s egy pár valódi hollandi kanári madarat ígért madár-gyűjteményünk számára. Végre méltóztatott egy kis uzsonnát elfogadni, melylyel megkínálták, jóízűen evett a sütemény és gyümölcsből s azt állítá, hogy Nives-ben sem körtve, sem szőlő nincs a miénkhez hasonlítható jószágban. A süteménynek is szerette volna elvinni leírását. S azon ígérettel távozott, hogy másnap ismét visszatér. (Folyt. köv.)

A „KELET” TÁRCZÁJA.

A

PRCEMONTI VÁRKASTÉLY.

Regény.

Írta:

SAND GYÖRGY.

Második rész.

VIII.

(Folytatás.)

Jól van, jól, viszonzám, most már minden értek! Van oly időszak az emberi életben midőn az atyák legjobb akaratjuk mellett iszonytelnék a végzetre bízni fiaik sorsát s boldog az, ki oly kevéssé megismolvla kapja issza gyermekét, mint én az enyémet! Fogadj el a tényeket s ne nehezítsük meg azokat magunk részére, igen komoly elmélkedések. Annyi az egész, hogy egy utazást tétlél, mely alatt kénytelen voltál, csupán merő cseggével élni s most már a mi egyszerű gyümölcsünk s táplálók eledelünket nagyon dur-

városi ref. közéletnoda előjárása azért nyújtott volt bé a helybeli ref. egyházbeli tanács-hoz, hogy ez a jelenleg ürességben lévő nagy papi állomásnak két pap-tanári állomással leendő átalakítása által közreműködésük az említett 6 gymn. osztályu közéletnoda-nak teljes főgymnasiummá való emelésében. Egyszersmind az is fel volt akkor említve, hogy a kérelem egy 7 tagu bizottságnak lett átadva véleményadás végett.

Tudatni ohajtom, hogy e bizottság májorítása, — a helyett, hogy dicsőségnak tartotta volna egy ily fontos indítvány elfogadásában segédkezet nyújtani — miután felhívták át sem tudott egyetlen alapos érvet is felhozni az isk. előjáráságl kérelme ellen, rövid jelentés után nagy triumphussal (?) visszalépett és most nyugszik babérain.

Hanem én afféle ember vagyok, hogy nem hallgatom el ugyan a hibát, de másfelől kész vagyok az érdemet mindig elősmerni. Ugyanazért e 7-es bizottság vitéz kapitulációja után készséggel hozom nyilvánosságra annak érdemét is.

Jelesem szintén e bizottságnak volt teendője, hogy referáljon a következő kérdés felől: miként töltsék be az ürességben lévő nagy papi állomás? És a t. bizottság ugyanazon presbitériális gyűlésen, a melyen a fennebbi nagyfotosságu tárgyban nem érezte magát hivatottnak, sem elég érsemek akár igenlőleg, akár tagadólag véleményezni, ez utóbbi kérdésre vonatkozólag nem habozott ugy válaszolni, hogy a szászvárosi nagypapi állomás, — mely köztudomás szerint az erdélyi ref. papi állomások között a legjobban van dótálva, — akként töltsék be, hogy jelenlegi második papja, Ince János ur promoteáltassék arra!

Sajnálom, hogy nem közölhetem, ha vajjon a 7-es bizottság nem azzal indokolta-e véleményes jelentését, a mit egy jókaró cikkező hozfel t. Ince János urról a „Kelet” idei 132-ik számában, hogy t. i. ő egyházi tisztben tanusított buzgó, lelkes fáradozása és jellemtisztasága által méltó az első papi székre. (Zárjel közt a „Kelet” e cikkezőjének meg kell jegyezmem röviden azt, hogy csak hivatalos buzgóság s csak jellem tisztaság még nem képesítet valakit az erdélyi legdúsabban javadalmazott papi állomásra!)

Dictum: factum! A bizottság jelentése a mai napon eléterjesztetett a közgyűlésnek és ez t. Ince János urat — egyetlen protestáló hang nélkül — unisono megválasztotta szászvárosi nagy papnak. Hagyjuk mármint a t. bizottságot, hogy pihenjen csendesen ez újabb babérain s menjünk tovább!

A történelmi igazság szempontjából sietek közléstenni azt, hogy volt biz itt Szászvárosban olyan párt is, a mely akként mert gondolkodni, hogy a nagy papi állomás pályázat útján s ha lehet valamely ismert papi auctoritás által töltsék be. Hanem többféle kapacitatio folytán abból indulva ki, hogy „a mit elvezit a réven, azt visszanyerheti a vámon”: vagyis a közügy érdekében meg sem jelent a választáson. A közügynek itt az a magyarázatja, hogy a megejtett választás után nagyobb a remény az iskolai kérelem elfogadása iránt. Ám remélje, a kinek tetszik, de én pessimista létemre kötve sem hiszek az ilyen embe-reknek! *)

Elég az hozzá, hogy t. Ince János ur szászvárosi első pap. Nem hiszem, hogy a tiszteletes urnak legkisebb panaszja is lehetne a szerencse ellen. — Vajha azon diszes állomást, a melyre oly könnyen sikerült feljutnia, ugy töltén be a jövőben, hogy hallgatóinak se lehessen megválasztása miatt a panaszra soha okuk a sors ellen!

r. l.

A „Gazetta Transylvaniei”

keservei az oláh nevek magyarosítása felett.

A „Gaz. Trans.” szerkesztője, Muresianu valóban élelmes ember, mindenképpen képes a duzzogásra capitalistá csinálni és azzal olvasót aprópénz képében kifizetni. Ilyen aprópénzü capitális az oláhnevek magyarosítása miatti zokogása is, melyet a lapok után csak is kivonatban ösmerek. Nagy keserűsége Muresianunak, hogy 40 előtt a kolozsvári piaristák Muresianu helyett Marosit irtak a catalogusba és ezen névváltoztatás miatt sok oláhcsalád elmagyarosodott. Így lettek a Cor-sokárokbl Szócok, a Rotárokból Kerekések. És én meg is engedem, hogy egy-egy oláhos név ily módon megmagyarosított, de azt nem bírja Muresianu bebizonyítani, hogy az oláhos nevű tanuló egészen Traján utódai és nem magyar eredetűek voltak. Ha a piaristáknál nyert kiképzéssel egyttal nemzeti érzületök is fölbredvön, oláhos hangzású nevüket magyarra

Elég szűgyenére válnék a szászvárosi egyháznak, ha kétkézzel megmen ragadná a kedvező alkalmat az ottani tanoda tanerőinek szaporítására. Nekünk Ince J. ur személye ellen semmi kifogásunk, de az ellen van, ha az ügy a személy miatt eljettetik.

Szerk.

fordították: ez egészen természetes. Őseim magyarok voltak, én is az leszek.” így szólott az ilyen s kérdem: nem volt-e joga így szólni? Avagy annyira mentünk már, hogy a Gazetta engedelme nélkül még magyaros nevet sem szabad fölvenni nekünk, a ki szívben lélekben magyar? A magyarok ezredéves hazájában renegátnak kürtölni egy magyar alattvaló — sudit — honpolgár, egy oláh lapszerkesztő és tanár azt, ki hazáját lángoló szereti s honszerelmét még névváltoztatásával is kimutatni jónak látta. . . Muresianu szemében minden tény, mely a magyarhaza erősödésére irányul, legyen bár hajszálnyí, mind bűn és veszedelem s méltó a jajveszékésre. Valóban sajtáságos fogalma van M. urnak a hazafiságról! De ezen én nem ütközöm meg. Ösmerem a dacoremán tendenciákat saját fészkeikben. Hányszor eltánczolták Bukurestben Erdélyt a Papiu alapítványon élő erdélyi s Bukurestben tanuló oláh ifjak! Ezen irányban tánczolt Muresianu is hol vigan, hol keservesen, midőn látja és hallja, hogy Magyarországnak egy piczi kedve sincs abban a Colon-ban tánczolni, a melynek egyik ivét a Dacoisták szerint a Tisza képezi. Megtörtént 48 előtt és után és ennekutánna is ugy lesz, hogy a hamis patriotismus helyett — odaát gunyból így mondják „patrioti” — arealis patriotismus fog terjedni a román és szász közép iskolákban is, és ennek egész természetes következménye leend a nevek magyarosítása. Azonban nem erőszakkal, hanem mint a honszeretet természetes kifolyása. És mi bűn van ebben t. Muresiano uram! Pillantson át Romániába, vegyen elő a „Mate Voda” a „Lázár” és „Sfuntul Száva” gymnasiaumaiban egy-egy névsort és látni fog ott ilyen neveket: Homorin, Ghelau, Noghiu, Varusiu s. t. f. azaz Hamari, Gyalai, Nagy, Veres, sat. Ugyan ki oláhosította el ezeket a tiszta magyar neveket, kiknek azon „tulajdonosai, kik ezelőtt 30 évvel mentek Romániába, egy szót sem tudtak oláhu s ma már még zevük is eltűnt az apákkal! Én nem fogom reá e névváltoztatást a bukuresti gymnasiu-mok erdélyi oláh tanáira, pedig egy reájuk foghatnám, mint Muresiano ráfogta a kolozsvári piaristákra. Csak azt akartam kimutatni, hogy Bukurestben is megtörténik napjainkban az, mit Muresiano uram a kolozsvári piaristákról mond a 48 előtti időkből, és csak azt mondom, hogy Romániában a csángók neveit eloláhosították ugyan, de ha ott valaki renegát-nak merné ezért nevezni azeloláhosított csángókat, annak aztán befizetnének ott egy a vörösek, hogy egész életében megemlegetné. Hiába kesereg tehát Muresianu uram, hasztalan hullatja Dacoromania romjain alkönyet. A mi Romániában hazafiság, az nem lehet bűn Ungáriában.

Tanügy.

Egy bizottság javaslataira vonatkozó észrevételek.

Sz. Udvarhely, 1876.

Szent-Iván hava.

(Vége.)

Az öt évig tartó építkezésre szánt időtartamra a kiküldött bizottság, értesülésünk szerint, ugy intézkedett, hogy a város három különböző pontján bérbe vett három terjedelmes épületet.

Jövőre tehát három különböző helyen lesz elhelyezve a reálisokla.

Igy is rosszul lesz, de legalább jobban, mint a hogy volt s ez szolgáljon vigasztalásul!

Azonban itt is van egy kis észrevételünk, az elhelyezési előirányzat financiaiális oldalához, nevezetesen: igaz ugyan, hogy a város közönsége kezdetben azt ígérte, hogy a helyiségek költségeinek egyharmad részét hordozni fogja, de akkor még a két év előtt életbe léptetett egyttlakás rendszerről szó se volt, a minthogy nem is lehetett s így tudomásunk szerint az ajánlat csak a tan- és gyűjtemény-helyiségekre vonatkozhatott.

Most az ingyenes egyttlakási rendszer életbe léptetése által a kiadás 500—600 fttal emelkedett és ez egyharmad részben a városi pénztárra is ki volt mérve s elő van irányozva, holott a reálisokla egyttlakó növendékei között városit „alig lelünk kettőt—hármat. Ez nem helyes proportio.

Nagyon korrekt a fentebbiekkel szemben a bizottság azon megállapodása, hogy jövőre az egyttlakási helyiség fűtését eszközöljék magok a tanulók s ha már semmi egyebet nem, legalább egy pár forintot fűtésdíj czímen fizessenek ök is. Az előbbi években ugyanis nemcsak a tan- és gyűjtemény, hanem az egyttlakási helyiségek is a város és szék közös költségén voltak fűtve és világítva s ily czímen évenként 450—500 o. ért. frt vételezték ki.

Ha jól értesültünk, a bizottság némely tagjai előtt feltűnt e nagy összeg, akkor, a midőn itt egy szekér hasogatott tűzfának ára rendes körülmények között 1 mond egy oszt. ért. forint.

Tűzetesebb taglalás után a reálisokla ér-

demes igazgatójának jellemző nyilatkozatai mindent felderítettek.

Az igazgató ur kinyilvánította, miszerint két nyomos ok miatt nem pártolhatja azon indítványt, hogy jövőre lakszobákat saját költségükön fűtsék. A nyomos okok egyike az, mert ezen esetben bizonyos díjt kellene a tanulóknak fizetni, már pedig sok szegényebb sorsu reálisokla növendék, ha csak egy filért kell is fizetni, azonnal eltávozik az iskolától és így a tanulók létszáma csökkenni fog, mihelyt a reálisokla nem fog több kedvezményt és anyagi előnyt nyújthatni növendékeinek, mint pl. a r. cath. gymnásium vagy a reformátusok collégiuma.

Ez az egyik nyomos érv, mely eléggé jellemző s melyhez, ki a körülményekkel és viszonyokkal közelebbről ismeretes, bizonyára nem kár kommentárt.

A másik fontos érv (!) az vala, hogy azon esetben, ha a tanulókra rovatik ki a fűtésdíj, valakinek a díjak beszedését s a fűtés miként történését ellenőrizni — s a fűteszerzésnél is fel kell ügyelni — erre pedig egy tamártásra sem szívesen vállalkozik.

Ezen elmékedés fényt derít a mult időkre s világosan tárja elénk, hogy miért kellett fűtésre és világításra évenként 500 forintot költeni.

Hiszen felügyelet és pedig rendszeres szigorú felügyelet nélkül talán csak nem óhajítja az igazgató ur is tovább fenntartani a mi viszonyaink között nagyon is átvőnsnek bizonyult együtt lakást?

Mi a legszigorubb és minden csekélységre kiterjedő közvetlen felügyelet nélkül az együtt lakási rendszer fenntartását a legveszedelmesebb pedagógiai botlásnak, hogy ne mondjam botránynak tartjuk.

Hanem az ismét természetes, hogy tiszteességes külön díjazás nélkül bizony még egyedül való ifjú tanár se örömet vállalkozik a felügyeletre.

Mi tehát a bizottság azon véleményét, hogy jövőre legalább 300 o. é. frt fűtés díj czímen az egyttlakó tanulóktól szedessék — teljessen osztjuk s még a felől is biztosíthatjuk a t. igazgató urat, hogy azért az egy pár frtnyi fizetendőért nem fog üresen maradni a reálisokla.

Az meglehet, hogy egy-kettő eltávozik, de az ilyenek aztán bizonyára nem fognak a felekezeti gymnásiumokba menni, mert ott még több a fizetendő, hanem fülhagyván a tanulói pályával, lesz belőlük becsületes, munkás polgár s a társadalomnak a legtöbb esetben hasznosabb tagja, mint az, ki néhány osztályt átúszva, tudákosan lép az életbe és elsőskva, vagy hozzá sem szokva a munkához, csak azon proletariu-sok számát szaporítja, kik terhére vannak a társadalomnak, az államnak, sőt az emberiségnek is.

Szentiváni.

Az erd. ev. ref. egyházkerület idei közgyűlése,

Nagy-Enyeden.

(IV.) A még hátralévő tárgyak, melyekről, ha röviden is, referálom kell, két kategóriába sorozhatók; az egyikbe tartoznak azok, a melyek valóban fontos, életérdeklő kérdéseket illeltek, de semminemű személyi kapcsolatban nem álltak, sem jobbra, sem balra; a másikba pedig azok, a melyek az egyházkerület létkérdéseivel igen vékonyka összeköttetésben álltak ugyan, de pótlásul személyi érdekeket is érintettek. Némileg szűgyen-érzettel kell bevallenunk, hogy az első kategóriába sorozottak tárgyalását inkább lehet leírásnak nevezni, a vitás kérdések elődöntésében oly buzgó tagok nem igen látták szükségét annak, hogy a meritalis ügyek tárgyalásánál avagy csak jelen is legyenek, mig, mihelyt egy kis személyi érdek forgott fen, azonnal megtelt a terem s csak egy ömlött az „atyafiságos” díkezio.

Említsük föl, bár névszerint, hogy melyeket értünk itt mi a meritalis tárgyak kifejezése alatt.

Az egyházi törvénykezési eljárás módosítását tárgyzó javaslat tanácskozás alá sem kerülhetett — mert kifogytunk az időből, kiküldetett tehát a püspöki vizsgálat alatt álló egyházakhoz, véleményadásra, — miután azok szakértők a codificationalis munkálatokban. Elintéztettek, de minden érdemleges tárgyalás nélkül, az igazgató tanács javaslatai: a papi özvegyek és árvák központi gyámsítéletének szabályzatára; az egyházközsegek takarékmag-tárainak szabályaira; a desolált egyházak vagyoni viszonyainak rendezésére vonatkozólag.

Ugyaníly sorsban részesült az igazgatótanács javaslata az egyházmegyékből bekért azon véleményekre nézve, melyek gróf Kun Kocsárd és társai azon mult évi indítványát illeltek, hogy az egyházközsegekben gyermek-menhelyek szerveztessenek. Az igazgatótanács egyként kerülte mind az igen sokat, mind az igen keveset és sem azokhoz nem csatlakozott, kik ez ügyet egészen az államra kívánták volna bízni, sem azokhoz, kik már most általános kötelező törvényt akartak hozni, ha-

nem tekintetbe véve, hogy az állam épen most foglalatokodik az ide vonatkozó s felekezetiünket is majdan kötelező törvény meghozatalában, a mit tehát észleyses bevárni; tekintetbe véve az idő k szűkös anyagi viszonyait, azt javasolta, hogy jelenleg csak annyi fejztessék ki, hogy az egyházkerület elvárja legkivált gondnokaitól és lelkészeitől, a gyermek-menhelyek ügyének egyházközsegenként való erőlyes felkarolását, fölszólítván egyszersmind az egyházmegyéket, hogy küldjenek segélyezett növendékeket a kolozsvári Fröbel-intézet államilag föntartott gyermekértékesítőket képző intézetébe, maga az intézet fölkeretvén növendékeink számára egy külön tanfolyam szervezésére, a ministerium pedig e képezde kellő kibővítésére, valamint arra is, hogy felállítandó gyermek-menhelyeinket anyagilag is segélyezze. Ez oly fontos ügyet is szép csendesen öröltük le.

(Vége köv.)

A kolozsvári magyar királyi tudomány-egyetem tanrendje

az MDCCCLXXVI—VII. tanév 1-ső felére.

Tárgyak szerinti áttekintés.

III. A Bölcsészeti karban.

II. Nyelvészeti előadások.

(Folytatás.)

18. A román irodalom története az ó és közép-korban; h. 3 óra, hétfő, kedd, szerda, d. u. 4—5-ig. Dr. Seilasi Gergely, ny. r. tanár. XVI. tanterem.

19. A román nyelv alaktana, tekintettel testvérnyelveinek alaktanaira; h. 2 óra, csütörtök, péntek, d. u. 4—5-ig. Ugyanaz, ugyanott.

20. Idegen alkatrészek a román nyelvben; het. 1 óra, szombaton 4—5-ig. Ugyanaz, ugyanott.

21. Francia nyelv elemei; kezdők számára, 2 óra, később megh. időben. Duret József, magán tanító X. tanterem.

22. Francia nyelv, haladottak számára; h. 2 óra, később megh. időben. Ugyanaz, ugyanott.

23. Egy francia class. szindarab olvasása összekötve a szinklütészet feletti conversatoriummal; h. 2 óra, később megh. időben. Ugyanaz, ugyanott.

24. A francia class. irodalom köréből (XVIII. század); het. 1 óra, később megh. időben. Ugyanaz, ugyanott.

25. Az angol nyelvetan elemei, kezdők számára: 2 óra, később megh. időben. Kovács János, magán tanító XV. tanterem.

26. Elméleti és gyakorlati angol nyelvetan; (folytatás) h. 3 óra, később megh. időben. Ugyanaz, ugyanott.

27. A jelesebb angol írók műveinek fordítása és értelmezése; 1 óra, később megh. időben. Ugyanaz, ugyanott.

III. Történelmi és földrajzi előadások.

28. Magyarország történelme a XI. században; h. 4 óra, hétfő, kedd, szerda, péntek, d. e. 9—10. Szabó Károly, ny. r. tanár VIII. tanterem.

29. I. Ferdinánd és János király kora; het. 4 óra, hétfő, kedd, csütörtök, péntek, d. u. 4—5-ig. Ugyanaz, ugyanott.

30. Európa főbb államai a reformatio korában; hétfő, kedd, szerda, déli 12—1-ig. Ladányi Gedeon, ny. r. tan. VIII. tanterem.

31. A régi Róma történelme; péntek, szombat, d. e. 12—1-ig. Ugyanaz, ugyanott.

32.* A parlamentáris kormány-forma eredete és fejlődése a középkori államokban; csütörtök, d. 12—1-ig. Ugyanaz, Ugyanott.

33. Általános időszámítás, egyiptomi, görög és római időszámítás; het. 3 óra, hétfő, kedd, szerda, d. u. 3—4-ig. Fénylő Henrik, ny. r. tanár.

(Folyt. köv.)

Apró puskatűz.

Nagy-Enyed nevezetes események színelve volt a mult hét folyamában. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület törvényhozó testülete itt tartotta ez évben rendes közgyűlést; itt volt az erdélyi reformátusok országgyűlése. Miután e lapok reportere el nem mulasztja az érdemes olvasót körülmenyesen tudósítani a történetekről: engedje meg szerkesztő barátom, hogy én egy kis böngetészet tartsak a letartolt mezőkön s feltűntethessék egy s más a gyűlés komoly és tréfas oldalaiából.

*

Öszintén megvalljuk: hogy sokan nem minden aggodalom nélkül mentünk a gyűlésre. Készséget nem szenved, hogy a gyűlésnek Enyedre történt eskamotirozása az illetők részéről, bizonyos czélokkal állott kapcsolatban. Hogy mik lehetnek e czélok azt megmondani nem tudjuk; de hogy két törekvés benne volt a programmban: alig szenved kétséget; egyik: elboronálnia szomorú emlékü gazdálkodási ügyet, ha az nemalán szűgyere kerülne; a másik:

dönteni véglegesen az enyedi thlogia ügyében, dönteni ugy, hogy egy csapással két légy legyen útve; elhatározatni a közgyűléssel: hogy a theologiát a világ végéig, sőt atán is ne lehessen az Örögye alól elmozdítani; másfelől bebizonyítván, hogy az enyedi thlogia egyttal egyik szemem szedett egyénekkel a beszéltetve, a theol. tudományok berendezése pedig olyan hogy széles Európában ritkítja páát: kimondatni a közgyűléssel: hogy Szász Domokos törekvése, mely odairányul, hogy a kolozsvári egyetem mellé egy theol. facultást megszerezzen be statusunk: nemcsak felesleges, de szükség-telen is, hogy ez a törekvés benn volt a programmban, kitűnik azon csatározásból, melyeket a gyűlést megelőzőleg a sajtóban és különös a „M. P.”-ban oly brutális módú folytattak. Készakarva provokáltuk az első nap a nyílt szavazást: hadd lássuk a szembenállorókat, hadd ismerjük fejtenk ki, hogy véleikik e kérdésben. Az érdemes olvasó ismeri z eredményt hogy mi, kik Kolozsvár mellett agzolgodounk 6 lőfejjel voltunk a szavazás pálfutásátul-szárnyalva.

E szavazásnak nevezetes következményei voltak. Kintűnt belőle, hogy nem lépeznünk valami törpe minoritást, hogy a föltűnő kérdésekben részünkön lesz a diadal. Eymás hasznára e nyílt szavazásnak abban áll, hogy látván azt, hogyan sorakoznak a gyűlés tagjai a két pártba, elvégre megkeresztelhetük a pártokat.

Az egyik oldalon imposans bbségben a papok foglalnak állást egy kis törékével a világiaknak, a másik oldalon a világiak nagy többsége tömörül egy egészzé, kevés perccentjével a független gondolkozásu paponak. Ennek következtében az első elnevezhetjük a papok pártjának vagy találobban, minőgy a Rika hegysegein tul lakó papok — egy pár független gondolkozásu egyén dicsetes kivételével — szolgáltatják hozzá a leggyobb kontingenst: a ref. ultramontán pártjának. Ez utóbbi a világiak pártjának nevével fel a kereszténységben. Nyilvánvaló, hogy egyházunkban a papok és világiak élesen állanak szemben egymással, minő következménnyel statusunk életére nézve, a jövőjé megmutatni.

Hogy a nyílt szavazásból állított következtésünkben nem csalódtunk: abebizonyult a második napon, a midőn azon lrdés felett szavaztunk: hogy Kolozsvárti legyen a jövő közgyűlés, vagy alvilág végén Sepsi-S-Györgyön. Titkos szavazást kértünk s huszonöt szavazattal Kolozsvár leggyőzte Szent-Györgyöt vagyis a világiak az ultramontánokat. E szavazásból is érdekes következtéseket vonhatk; látjuk ugyanis belőle: hogy az ultramontánokat nem a meggyőződés cementje forrasztja egymáshoz, hanem a tekintély csirize foglalja őket össze; mihelyt a titkos szavazás leple alá menekülhetnek az Arguszemek elől: állunk hozzánk az ellentáborba.

E szavazás eredménye leszállotta a tiszteletes s különösen a nagy tisztele urakat a hatalmaskodás 16 marku paripóját, melynek hátán oly dőlcezen tartották magukat az első nap vitáiban. Meglepo volt a hig, a mődor, melyet az első nap kifejtettek vágtak jobbra, vágtak balra, nem valami finor spádóval, hanem valóságos mészáros bárdal. Még érdemes elnökünk sem volt ment az iraltustól, a ki azonban fényes almájának élőv torkukra forrasztotta a kiméletlenséget. Nem egy hig-gadt gondolkozásu és békés kedélyvilági képviselőt láttunk, hogy bosznus laagya a tanácskozó termet, nem egyttal hallottuk: bizony igazuk volt azon uraknak, kik a képviselőből kiléptek, a midőn azt mondták: „hogy ez az új szervezet előbb-utó nyakunkra ülteti a papságot.” Mint bizonyt állíthatjuk: hogy ha a nagytiszteletű urak gyűlés következő napjain is hasonlóan viseli magokat és a hatalmaskodás vitóitól össze em vonják: jelentékenyen megszorodott volna képviselői testületből kilépők száma.

— Nem békésen viseljük-e magunkat — kérdé egy ultramontán a második napi gyűlés után egy világi képviselőtől?

— Igen, ti mindig szelide viselitek magatokat, a midőn érzitek, hogy öbbségben vagytok.

A gyűlés jelentékenyebb tárgjai közé tartozik: hogy a gyűlés nem foglalta el a hazafiai és egyházi érdemekben megérdemült gr. Kun Kocsárdnak traktuali főkurátorságáról való lemondását. Ebben z egyben talán mindnyáján egyetértettünk. Fyves érdemeinek elismerése által kívánt a glés elégtételt adni azon méltatlanságokért, melyeket a hunyad-zarándi egyházmegye fiatal papsága a nemes gróffal szemben elkövetni bős és okos dolognak tartott.

Egy fényes momentumát képe a gyűlésnek fötízteendő püspökünknek beszámoló beszéde. Főtízteendő urnak rögtön fölszó-lalásában is van egy bizonyos comstéség, elő-

